

Upphovsrätten sätter maten på upphovsmannens bord

”Var och en har rätt till skydd för de ideella och materiella intressen som härrör från vetenskapliga, litterära och konstnärliga verk till vilka han eller hon är upphovsman.”

**FN:s allmänna förklaring om de mänskliga
rättigheterna, artikel 27.2**

I vår presentation berättar vi om

1. På vilket sätt upphovsrätten påminner om äganderätten
2. På vilket sätt upphovsrätten sätter maten på artistens bord
3. Hur Du kan ingå avtal om verks användning
4. Vad upphovsrätten förbjuder och tillåter
5. Till slut exempel i praktiken

En bok blir inte till om ingen skriver den

- Ingen serie eller film blir till utan att någon gör den.
- Resultatet av detta arbete kallas ett verk och den som skapade det, upphovsmannen, får upphovsrätt till verket.
- Upphovsrätten påminner om äganderätten och ger upphovsmannen rätt att bestämma vad man får göra med hans/hennes verk.
- Utgående från detta kan artisten förhandla om ersättning för att ett verk används
- Rätten till resultatet av sitt arbete är lika självklar för en som har ett skapande arbete som för andra människor som gör sitt arbete

Vad är det som upphovsrätten skyddar?

- Skydd får den som skapar ett verk, den som framför ett verk för framförandet och den som producerar en ljudupptagning för ljudupptagningen
 - Man får också skydd för bl.a. dataprogram, dataspel och fotografier
- Ett verk är vilket resultat som helst av skapande arbete som är tillräckligt originellt
- Upphovsrättsligt skydd uppstår automatiskt genast och gäller för en bestämd tid
 - För en upphovsman 70 år efter hans/hennes död
 - För en utövande artist och en ljudupptagningsproducent 50 år (12.9.2011 beslut i EU om en stegvis förlängning till 70 år) från det år ljudupptagningen spelades in eller släpptes.
- Upphovsmannen har både ekonomiska och moraliska rättigheter

Rättigheter av två slag

De moraliska rättigheterna

- Förbjuder bl.a. plagiering, förfalskning eller att på ett kränkande sätt använda en annans verk och kräver att upphovsmannens namn nämns

De ekonomiska rättigheterna

- Omfattar bl.a. rätten att bestämma om det får tillverkas nya exemplar av verket (bl.a. kopior) och om det får ställas till allmänhetens förfogande
- Upphovsrätten förblir hos upphovsmannen även om ett verksexemplar (t.ex. en tavla) säljs
- Upphovsmannen kan ändå, t.ex. till sin arbetsgivare, överlåta rättigheter till resultatet av sitt arbete (t.ex. en journalist i sitt arbetsavtal eller en skådespelare till en filmproducent)

Hur får man tillstånd
att använda en annans verk?

Man kommer överens om hur verk används

- Upphovsrätten sätter endast ramarna, om det övriga måste man komma överens
- Om du t.ex. vill använda ett foto som någon annan har tagit på din hemsida måste du få tillstånd av denna
- Upphovsmannen kan sälja eller t.o.m. skänka bort användningsrättigheter till sitt verk (till exempel Creative Commons licens)
- Moraliska rättigheter kan inte överlåtas, men ekonomiska rättigheter kan köpas och överlåtas
- Exempel: en filmproducent köper rättigheterna av de flesta andra aktörerna som deltagit i en films produktion och administrerar därefter rättigheterna själv

Det görs affärer med rättigheter

- Upphovsmannen säljer ekonomiska rättigheter med varierande omfattning till olika aktörer för användning av hans/hennes verk
- Priset påverkas av hur omfattande rättigheterna är:
 - När man i en butik köper en film på dvd för några tiar får man använda den privat
 - men rätten att visa den på biografer kostar betydligt mera
 - Licensen för dataprogrammet anger i hur många apparater programmet får installeras
- Upphovsrätten förblir hos upphovsmannen trots att ett verksexemplar säljs: fastän man köper en serietidning betyder det inte att man får använda bilder från den på webbsidor

Upphovsrättsorganisationen fungerar som en länk

- Upphovsmännen kommer i allmänhet själva direkt överens om användning av sina verk
- Ibland finns det så många användare och upphovsmän att det behövs en upphovsrättsorganisation som länk
 - Kopioisto, Gramex, Teosto, Tuotos, Kuvasto, Sanasto
- Den högsta beslutanderätten i dem utövas av branschens artister och företagare, det vill säga representanter för de ersättningsberättigade
- Enligt sina regler delar de till kulturen ut allt som blir kvar efter utgifterna för administration av ersättningarna
 - Efter gaget för spelningar är dessa ersättningar musikerns viktigaste inkomstkälla

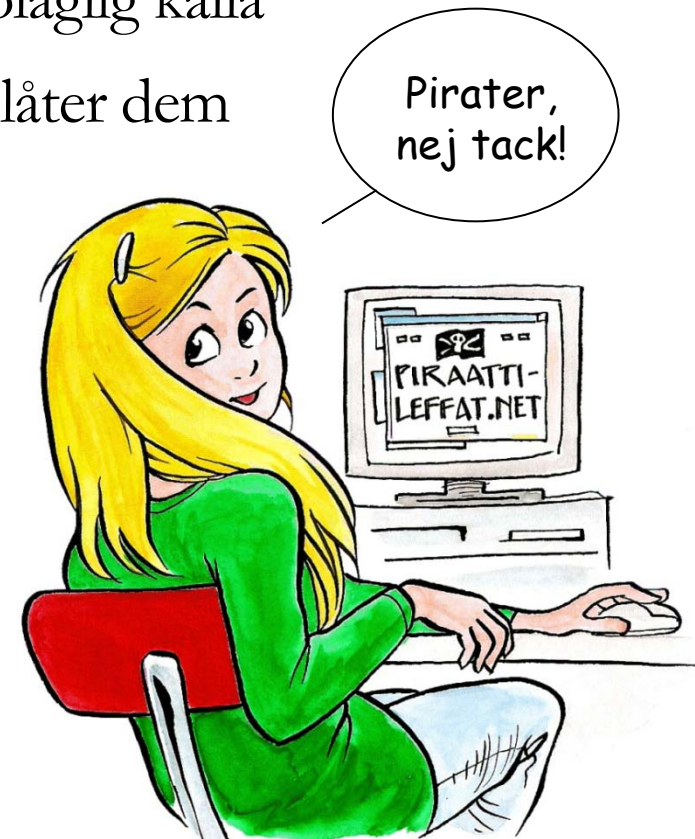
Vad tillåter och förbjuder
upphovsrätten?

Upphovsrätten tillåter mycket

- Det är endast verkets form som är skyddat av upphovsrätten
- Idén med, sakinnehållet i eller det tekniska utförandet av ett verk får inte upphovsrättsskydd
- Dessutom har det gjorts många inskränkningar i upphovsrätten
 - Till exempel i skolundervisningen är det tillåtet att i stor utsträckning gratis använda musikaliska verk
 - Kopiering för privat bruk är ett exempel på en inskränkning i upphovsrätten
- Men ... om man använder, kopierar eller sprider verk utan tillstånd kan man i värsta fall göra sig skyldig till piratverksamhet

Piratverksamhet är orättvist

- Det är olovligt sprida eller ladda ner filer från en olaglig källa
- Det är också ojust: den som laddar ner från nätet låter dem som köper sin musik lagligt betala för musiken
- Programmen i p2p fildelningsnätverken sprider också ofta musikfiler som finns på den egna apparaten till andra
- Ett resultat av detta kan vara straff och/eller ersättning
- Det är också förbjudet att sälja och även för eget bruk importera piratkopior

Exempel

Exempel från verkligheten

- Upphovsrätten skyddar inte idén, utan endast ett särpräglad sätt att framföra eller förverkliga den
- Man får med egna ord sprida information från en annans publikation eller ett annat verk bl.a. i en tidning, på internet, i en bok eller i undervisningen
- Det är tillåtet att på sina egna hemsidor berätta om andras verk, men det är inte tillåtet att olovligt publicera andras fotografier, texter, musik eller liknande
- Från utlandet får man för eget bruk ta med sig lagligt tillverkade böcker och serietidningar och sälja dem bl.a. på loppmarknader.
- Piratkopior får varken säljas eller importeras ens för eget bruk
- På nätet är olovlig spridning av filer och nerladdning från en olaglig källa förbjudet
- Det är tillåtet att ta några enstaka kopior av filmer och skivor för privat bruk, men endast av en laglig källa och ett eventuellt kopieringsskydd på inspelningen får inte brytas
- Av dataprogram och – spel får det endast tas en säkerhetskopia för samma apparat
- Enbart att köpa en tavla innebär inte att man får rätt att låta trycka postkort av den eller att lägga ut den på webben

Som upphovsman bestämmer du

vad som får göras med din teckning, din videoinspelning eller din dikt

- Du kan exempelvis publicera på webben, sälja eller ge bort ditt verk
- Andra får berätta om dina verk, men de får inte påstå att de är deras eller efterlikna (plagiera) dem
- Andra får ta några enstaka kopior av dina verk för eget och vänners bruk (detta gäller inte för dataprogram eller – spel)
- Däremot får andra inte sprida dina verk på webben utan ditt tillstånd och de får inte heller ladda ner dina verk som olagligt finns på webben
- Upphovsrätten förblir hos Dig även om du säljer ett exemplar av ditt verk

Tack! Härmed har vi kommit
till slutet av presentationen.